

kimutatja. Leánytestvérek jobban hasonlítanak egymáshoz, teljesítményeikben, mint a fiú- és leánytestvérek, — hasonlóképen a korban egymáshoz közelebb állók ismét jobban, mint a nagy korkülönbséggel bírók, — s végül: a leányok általánosan ismert típusos sajátsága az is, hogy nagyobb utánczó hajlamaik vannak, mint a fiúknak. Ezeket a megállapításokat ezentúl az átöröklés vizsgálásában épúgy figyelembe kell vennünk, mint a növendék és gyermek egyéni megismerésében is.

Várkonyi Hildebrand dr.

Középiskoláink feladatai a nemzetnevelésben,

A magyar nevelésnek a nemzetnevelés ma legégetőbb kérdése. Különösnek tűnik az első pillanatra talán, hogy a nemzeti egységre nevelést egyedül a magyar középiskolákban óhajtjuk megvizsgálni, de ennek oka abban a sajátos társadalmi viszonyban van, amely nálunk, Magyarországon uralkodó. Sehol annyira nem tekintenek ugyanis az egyes néposztályok egymás felé, sőt mondhatni egymás fölé, (mert mindig csak a magasabbat nézik!), amint sehol sincsenek olyan élesen elválasztva egymástól a társadalmi rétegek, mint épen nálunk. S bár ezt távolról sem tarthatjuk helyesnek, a helyzettel számolni kell, s ha megváltoztatásra is törekszünk, a természetes haladás eszközeivel mindig a való helyzetből kell kiindulni. Mivel pedig ezeket az osztályokat többé-kevésbé épen az kategorizálja, hogy egyedeiknek minő képesítésük és végzettségük van, (nem az: minő képzettségük és mi a lelkiértékük!) nézetünk szerint a nemzeti egységre nevelés feladatait elsősorban a középiskolákban kell kitűzni. Csak egy magasabb műveltségű réteg egységes nemzeti lelkülete valósíthatja meg azt a nagy álmot, hogy egyszer nálunk is egységes, öntudatos nemzeti lélekről lehessen beszélni.

Ne vesztegessünk arra szót, vajjon szükséges-e egységet teremteni? Aki a valóságba néz bele, láthatja, hogy még hatalmas, 65 milliós nemzetek is ezt az egységet igyekeznek megvalósítani, hát még azok a kisebb nemzetek, melyeknek Európában fontos szerepük van, de amelyek létét csakis az erős összefogás biztosíthatja.

Azt sem vehetjük most mélyebben szemügyre, hogy a nemzetnevelés feladatainak az egész nemzettestben egységesnek kell lenniök, és egységes úton megvalósítás felé haladniök, mert csak így várható itt is komoly eredmény. Az a bizalom tölt el ugyanis

minket, hogy ezt a jórészt politikai kérdést a jelenlegi kormányzás igen jó úton haladva igyekszik megoldani, (hitbizományi javaslat, telepítés, nevelés újjászervezése), s így számunkra csakis belső feladatok maradnak célkitűzésre, olyanok, amelyek a nagy lélekformálást végzik és meg is valósítják. Inkább személyes, szubjektív-jellegű mozzanatokra irányítjuk figyelmünket, mert a nevelés elsősorban lelki ráhatás. Ebben a lelki ráhatásban a középiskolai nevelésben döntő fontosságú tényezők: a középiskolai ismeretanyag és a nevelő személyisége. Az ismeretanyag nem cél, hanem *eszköz* a nevelő kezében arra, hogy segítségével egységes világnézetet formáljon ki a tanulók lelkében. A nevelő személyisége az irányító és döntőhatású tényező, mert személyes mivoltával élménnyé, valósággá alakítja azokat az eszményeket, amiket a nemzeti egyetemesség jövőendő célkitűzéseiben tettekkel meg is kell valósítani. A végső cél érdekében tehát a nevelő személyisége az ismeretanyagon keresztül válik alakító hatásúvá — és csakis ez! — formálja aktívvá és teszi belső lelki élményhatásúvá. Nem mondhatjuk, hogy a tankönyv rossz, ezért nincs nevelőhatásunknak eredménye, mert a gyermekek lelkét ismerő tanár a legrosszabb tankönyv mellett is jól nevelhet; viszont a legjobb tankönyv birtokában sem lehet a nevelésnek hatása, ha a nevelő nem ismeri a tanulókat, s minden igyekezete csak arra irányul, hogy a tanulóifjúságot pillanatnyi lelki hatások alatt kipréselt feleletek alapján leosztályozza. Akinél az osztályozás céljá válik, a nevelésben semmiféle eredményt el nem érhet, mert egyoldalú, száraz ismeretanyag visszaadását fogja elbírálni, ami a legkevesebb esetben fogja az igazi értéket adni.

Hosszas volna azt elemezni, vajjon mi az egységes nemzeti világnézet, amibe el kell vezetni, bele kell nevelni a jövőendő generációkat. (Jelen fejtegetéseink célja ép az, hogy erre nagy vonásokban rávilágítsunk.) A legközelebbálló és legfontosabb feladat mindeneseire a nemzeti sorsközösséget kialakítani lelkükben. Ez elsősorban kötelességeket jelent, s legfőképp munkában kiteljesülő kötelességeket ró az ifjúságra, amelyeknek szociális, állampolgári, politikai hatása is legyen. A kötelességek teljesítése adja meg ugyanezen jogok gyakorlására is a lehetőséget. De kétségtelen az is, hogy csak aki nevelés útján megismerte és átitatta magába a nemzete kulturális, gazdasági, politikai értékeit s nagyságát, lehet büszke arra, hogy ilyen nemzetnek tagja lehet. Küzdeni pedig azért lehet csak, amit szeretek, szeretni csak azt tudom, amit becsülök; becsülni csak azt, amit ismerek. Így válik ismeretanyag és nevelőhatás közös jelentőségűvé a nemzetnevelésben is. Így ad egységes világnézetet is a jövőendőnek.

Ha közelebről vesszük már most szemügyre a feladatokat, akkor külön kell rávilágítani az ismeretanyag és külön a nem-

zeti jellemnevelés megvalósításának gyakorlati kérdéseire, hogy azután végül is rámutassunk a nevelő személyes feladataira, amelyek a kötelességek holt értelmét valósággá varázsolják.

A mai magyar középiskolákban nincs egységes irányelv a tanítási anyagban. Csak papíron olvassuk, hogy a magyar nyelv és irodalom, a magyar történelem irányító hatásúak és világnézetformálóak a középiskolákban. Vajjon azonban világnézetet lehet-e adni akkor, ha nyolc osztályon keresztül átlag heti 4 órában, akkor is fokozatosan fogyó rendszerben kapja meg ezt a világnézeti nevelést a heti 30 órából? S vajjon elmondhatjuk-e azt, hogy ezeken az órákon is, mindig és mindenütt a nagy százalékban világnézeti nevelést kap a tanuló, s nem kell-e saját magának kialakítani a világnézetet tapasztalatai nyomán? S vajjon az ilyen egyénileg kialakított világnézet a nemzeti egyetemes érdekek szempontjából is hasznos és termékenyerejű-e? Kétségtelen, hogy a jövő generációt a nemzeti sorsközösségbe nevelésnél nem lehet szabadjára engedni és magára hagyni, hanem egységes közös irányítás, vezetés alá kell rendelni.

Az ismeretanyagban három tantárgyat látunk, ami jelentős eszköz a nemzetnevelésnél: a magyar történelmet, magyar nyelv és irodalmat, és a magyar földrajzot. Vizsgáljuk ezeket most kissé közelebbről:

A magyar történelmet jelenleg két középiskolai fokon tanítják (III. és VIII.). A többi négy fokon világtörténetet tanítunk, s ezzel kapcsolatban ki-kitérünk a magyar eseményekre is. Ez a rendszer kétségkívül nem felel meg a nemzetnevelés követelményeinek. Különösen akkor nem, ha a nevelő, a tanár a tankönyv alapján is épen az évszámok, adatok sorozatát követeli a tanulótól, amik csak még inkább elmélyítik az ifjúságban a materiális világnézetet, s komoly nemzeti nevelést nem adhatnak. A történettanításnak nagy, egyénre is ható értéke csakis akkor lehet, ha a személyes, aktív, élménytvarázsló elemeket kiválogatva, szubjektív erejűvé tesszük a tanításban. Ehhez azonban sem a magyar történelem kétéves tanítása, még kevésbé az adathalmazó rendszere nem lehet megfelelő. A magyar történelmet hat fokon kellene tanítani, a világtörténelmet pedig csakis azon szempontoknak kivilágításával, amelyek nemzeti történelmünkre hatással voltak. Nemzeti történetünkben nem kellene túlságosan keresni azokat a mozzanatokat, amelyek az európai történettel, s a világtörténettel összefüggésben voltak. A mi életünk majd minden világtörténeti momentumra reagált, s ha vannak is események, szellemi történések, amelyek kisebb jelentőségűek voltak, akkor sem nehéz ezeket a mozzanatokat megismertetni. Természetes, hogy a magyar történelmet minden fokon teljes egészében gondolnók tanítani, nemzetiségeink történetével együtt, de fokonként — a gyermeki lélek fej-

lődésének irányelveit figyelemmel tartva — bővíteni a tárgyat. Az események csoportokba foglalásától, a nagy magyar egyéniségeken keresztül, nemzetiségi kérdéseink, közjogi fejlődésünk, jelen helyzetünk, külpolitikai szerepünk multbeli és jelen helyzetének ismertetésével, megrögzítésével jutnánk el felső fokú szintétikus magyar történettanárisig.

A magyar nyelv és irodalom tanításában ma is megrögzöten őrizzük a stiliztika, retorika, poétika elavult, felesleges szempontjait, ami sok tanárt és nevelőt félrevezet, mert stílusgyakorlatokat lehetőleg csak a IV. osztályban folytat, a retorikát és a poétikát öncélúnak tekinti, nem pedig eszköznek arra, hogy ezekkel a nemzeti irodalomban rejlő értékes anyagot az ifjúsággal megkedveltesse. Magyar irodalmat nem lehet csak a VII. és VIII. osztályban tanítani. Csak nyolc éven keresztül lehet megismertetni és megkedveltetni. Az irodalom szeretete, művelése, a vele való beható foglalkozás a nemzeti erőnek jelentékeny része. A probléma ugyanaz, mint a történettanításban, azzal a különbséggel, hogy itt a terület jóval változatosabb, mint amott, ahol bizonyos fokig a fejlődés szemszögéből időcsoportokhoz kötve vagyunk. Az ilyen irodalomoktatás a VII—VIII.-ban szintétikus képet tud a hat év anyagából formálni, ahol az irodalom népi szempontjai is kidomborodhatnak. Ez idő alatt bőven jut alkalom arra is, hogy a világirodalom nagy egyéniségeit, ezzel kapcsolatban egyetemes irodalmi értéküket megismertessük, vagy legalább is a figyelmet ezekre is felhívjuk. Ezen a veszedelmes területen azonban sohasem szabad elfeledni a nemzeti szempontot, nehogy nagy értékeinket száraz, lélektelen objektivizmusból a világirodalom más, kétségtelenül nagy alakjai mellett háttérbe szorítsuk. Nehéz feladat, elismerem, de eredményben kétségkívül gazdag hatású a közösség életében.

A magyar földrajz a mai középiskolánkban a legmostohább tárgy. Pedig a földhőzkötöttségnek és a talajhoz való ragaszkodásnak egyik legtokéletesebb eszköze. A magyar földrajzot legalább két alsó és két felső osztályban kellene tanítani. A földrajz pedig legyen elsősorban néprajz, mert így simulhat legjobban a másik két nemzeti tárgyhoz. Necsak megyéket, városokat, azokat is pusztá tényadatok alapján ismerjenek meg a növénydékek, hanem elsősorban a magyar népi, jellemalkotó, ezeréves talaj minden problémáját és történeti adottságát tárják fel a tanulók előtt. Így számot kell vetni e tárgy keretén belül a falukérdéssel, a magyar föld minden megoldandó feladatával.

Ennek a tárgynak keretében, és irányításával, s a másik két nemzeti tantárgy bevonásával kell a magyar középiskolásokat megismertetni a magyar élet minden lényeges kérdésével. Ezeknek segítségével kell elindítani azt a munkát, ami az öntudatos magyarsághoz vezet. A nemzeti világnézet megteremtésében roppant fontosságú probléma a nép- és falukérdés tiszt-

tázása, a falú szociográfiájának feldolgozása, falukutatói akciók lebonyolítása. Ezért kell a középiskoláknak is osztálykirándulásokkal, osztálymunkákkal feldolgozni egyes megyék, helyek, városok történetét, jelenlegi helyzetét, életét, gazdasági viszonyait, az ott élő lakosok társadalmi helyzetét, összegyűjteni a népi emlékeket, (népdalok, népmondák, népmesék, népi szólások) egyszerűen bevezetni őket a saját vidékük magyarságának tárgyi és szellemi néprajzába, mert ez a legjobb eszköz az öntudat kialakításához. Mindezt persze a közösség munkájával kell megoldani, s könnyű azt a lehetőséget is megtalálni, hogy túlterhelésről szó se lehessen. Mihelyt *nevelésről* beszélünk, s nemzeti nevelésről, természetes lesz, hogy ez semmiféle túlterhelést nem jelent, sőt a munka gerincét fogja éppen alkotni.

Ebben a körvonalazásban távolról sem adtam meg — jól tudom, — a pontos és részletes irányelvet, inkább érzékeltetni akartam, hogy ilyen módon, e három tárgy középponti szerepével feltétlenül tudunk már világnézeti alapot is adni, ami a középiskolai nevelésnek legfontosabb feladata.

A többi tárgy sem öncélú, mert a fenti tárgyak mellett lényeges szerep jut az ú. n. reáliáknak is, a matematikától kezdve a fizikán, kémián, természetrajz, rajzon át az ábrázoló geometriáig. De ezek a tárgyak éppen arra szolgálnak, hogy a munkaszeretetre és munkaszolgálatra ráneveljék a jövő nemzedékét. Ez a munkaszolgálat jelenti a nemzeti életbe való belehelyezkedést, a küzdeni tudás legértékesebb fegyverét, amellyel, hogy a kulturális ismeretek széleskörű elsajátításához vezet. A jövő generációnak ugyanis nemcsak erős hazafias érzésűnek kell lenni, de a munkaszeretetre rá kell nevelni őket, amihez ezek a tárgyak elsőrangú eszközül szolgálnak.

Külön kell megemlíteni azonban a klasszikus nyelvek és a modern nyelvek tanítását, mert ezeket fogták fel mindig leginkább öncélúaknak. A *latin nyelv* tanítása a középiskolákban csakis azzal az elvvel tanítható, amint pl. Németországban tapasztaltam; az antik kultúra minden ízében való szintetikus átadása céljából. Nem a nyelvtan itt a nevelőhatású, hanem az a jellemalakító erő, ami az antik műveltségéből kisugárzik. Van e nyelv tanításának célravezető módszere és formája, ami nemzeti nevelésünkben is jelentős szerepű lehet. Ide tartoznak a görög és római kultúra és történet megismerése is, mert hisz nem az a fontos, hogy ez az anyag a történelem tantárgyban, hanem egyáltalán az ifjúság tulajdonává válhassék. A nagy történelmi szintézis megadására pedig juthat alkalom a történettanítás felső fokán, a szintézis megalkotásakor. *A modern nyelvek* praktikus célt szolgálnak elsősorban. Itt a dinamikus, a módszer látzólag öncélú teremt, ez azonban feloldódik a munkaszolgálat és munkaszeretet kiépítésével, amellyel, hogy a tárgyban rejlő gyakorlati értéket tökéletesen megőrizhetjük.

Már a fentebb említettek is feltételezik természetesen, hogy a tanításban egyedül a *munkáltatás*, az *öncelekvésre* szoktatás lehet eredményes. A munkaiskola bevezetése, a munkáltatótanítás megvalósítása adhatja meg egyedül a nevelésnek, főként a nemzeti nevelésnek a megfelelő sikert is. Ez annyira természetes, és a tárgy, a cél lényegéből következő, hogy részletesebb elemzést nem is kíván.

A gazdagon kiképzett emberfő, amely így nemzeti öntudatot teremt, megköveteli a *testnevelés* széleskörű kiépítését is a nemzeti nevelésbe. E ponton vagyunk talán a legmesszebb máris, a hatása csak azért látszik kicsinynek, mert egységes nevelési rendszerünk még nem épült ki. Itt a sportok, torna, turistáskodás intézményes bevezetése és kiépítése emelkedő hatású lehet. Az akaraterőnek, a bátorságnak, tettekézségnek, jellemességnek, hűségnek és becsületességnek egyik legjobb külső eszköze a testnevelés.

Igy jutunk el az „ép testben ép lélek” biztosítékával a nemzetnevelés legfontosabb tényezőjéhez: a *nemzeti jellemnevelés*hez. Az, aki kötelességét százszázalékosan teljesíti, aki a maga jellemzilárdságával, vasfegyelmével igazi nemzeti célok érdekében küzd, törhetetlen akaraterővel, hittel, szeretettel és büszke férfias bátorsággal: ez lesz a megvalósítandó cél. Erre kell az új nemzedéket ránevelni, ez minden iskola legelső feladata is. Itt azonban még sajátos aktuális feladataink is vannak, amelyek az igazi nemzetnevelésnek új irányokat is szabnak.

Két ponton különösen nagy adósságaink vannak a *hazafias nevelés terén*, amik a valósággal szoros összeköttetésben vannak: az elszakított magyarság és nemzetiségeink kérdését illetően. Mindkét kérdéssel komoly elmélyedéssel kell foglalkoztatni a jövő nemzedékét. Az elszakítottak sorsáról értesíteni kell őket, elszakított területi magyar lapokat kezükbe adni, s minden alkalmat megragadni arra, hogy a velük való közös érzés tudatát elmélyítsük bennük. Ehhez kitűnő alkalmat szolgáltatnak az ifjúsági olvasótermek, s az önképzőkörökben tartandó megbeszélések, amelyek mindig ilyen aktualitásokat tartalmaznak. Rövid 10 perces általános beszámoló, amit minden alkalommal más és más növendék végezhet el, magábanvéve biztosítja már a megismerés mellett az elmélyülést is. Azt az irodalmat pedig, amit a végeinken túl a mi elszakított véreink olyan rendületlen hittel ápolnak tovább, minden ízében át kell adni a magyarság itt bent élő ifjú nemzedékének, hogy a történeti folytonosságból és a munka tántoríthatatlanságáról meggyőződést szerezzenek.

A nemzetiségi kérdéssel is foglalkoztatni kell az ifjúságot, mert Nagymagyarország csakis nemzetiségekkel képzelhető el. Ezért a nemzetnevelés irányai nálunk nem lehetnek sohasem sovínisztaizűek, hanem csakis a megértő és átérző testvériség irányáiban mozgóak. Ne higgyük, hogy a nemzetnevelés annyit

jelent, mint sovíniszta magyarságot kialakítani, — a nemzetnevelés nálunk csakis határozott, tettekéssz, bátor, főként öntudatos hazafiasság kialakítását eredményezheti. Ismertessük meg ezért növendékeinkkel a szlovák, román, szerb, horvát kultúra ma már kétségkívül figyelemreméltó termékeit, szerepüket, helyzetüket is lássuk meg objektív szemszögből, mert csakis a más megbecsülésével lehetünk mi is nemzetileg naggyá. Itt az önképzőköröknek juthat ismét jelentős feladat a történelemtanításon kívül.

A *szociális nevelésben* szintén igen nagy feladatok várnak ránk. A szolidaritás kiépítése, az életigények alkalmazása a mindenkori lehetőségekhez, a protekció-hajhászás megszüntetése, a demokratikus érzés komoly, őszinte felkeltése a szociális nevelés legfontosabb feladata. Megvalósításban ennek nagyszerű példáját láthattam ugyanis Domokos Lászlóné Uj iskolájában. Eszközeiről részletesen beszámolhattam „*A magyar középiskola új útjai*“ c. értekezésemben. (Évang. gimnázium Ertesítője, Nyiregyháza, 1935. Különnyomat is.) Ezért erre most részletesen nem is térek ki. De itt is hangsúlyozni kell, hogy ennek megvalósítása egyedektől, egyes osztályoktól, iskoláktól nem várható, hanem csakis intézményesen. Még inkább áll ez persze, ha az egész nemzet nevelésére fordítjuk tekintetünket.

Az *állampolgári nevelés* eleddig egyedül a történelemtanításban találta meg eszközét a nemzetnevelésben. De ezzel csakis az állampolgári jogok és kötelességek kimélyítése céljából szükséges államjogi ismeretekben tesszük jártassá az új nemzedéket. Ám az állampolgári nevelésnek nemcsak értelmi oldala van, hanem sokkal inkább erkölcsi célzata, ami fontosabb az előbbinél. A szociális élet kimélyítésével már erősen előbbrevittük ezt a lényeges szempontot is. Ez magával hozza azt a természetes légkört is, hogy a gyermek minden szaváért és tettéért helyt tudjon és akarjon állni, ami a felelősségérzést növeli a gyermekben. Ugyanez a szociális élet megkönnyíti annak lehetőségét, hogy a növendék a közjóért dolgozzék, a cselekvő áldozatkészség, megértés és türelem szellemével. S itt nem is a szón lesz a hangsúly, hanem sokkal inkább a tetten. „A lényeg az, hogy a növendék mindig a kötelességteljesítés, a közért való áldozattudás, a kicsinyben való hűség légkörét érezze maga körül, szüntelenül a rend, a törvény, a felsőbbség előtt való készséges meghajlásnak, szóban és cselekedetben való feltétlen megbízhatóságnak, a közszemben fennálló kötelességek odaadó teljesítésének, a demagóg befolyástól való mentesülni akarásnak, a férfias, hazafias cselekvésnek példáit lássa maga előtt.“ (Balanyni György.) Ebből következik, hogy állampolgári nevelésünk csakis komoly valláserkölcsi alapon történhetik, mert a tisztán értelmi belátásra alapított állampolgári nevelés a jogok szenvedélyes követelése közben megfedkeznek a kötelességekről. Pe-

dig a jogok gyakorlása még nem tesz senkit jó állampolgárrá. Az erkölcsi oldal kidomborítása pedig minden nevelő rétegnek és alanyának egyaránt kötelessége.

Végül itt állunk a legnehezebb, nálunk a legkényesebb kérdésnél: a *politikai nevelés*nél. Kerschesteiner szerint is „a szokásos hazafias nevelés époly kevésbé pótolhatja a politikai képzést, mint a politikai az állampolgári nevelést . . . A hazaszeretet politikai képzés nélkül kormány nélküli léghajó, a politikai képzés állampolgári nevelés nélkül olyan, mint a kormányozható léghajó gyakorlott kormányos nélkül.“ Tisztába kell jönni egyszer már azzal, hogy a nemzeti közéletre nevelés szükséges kelléke a politikai nevelés. Nem oszthatjuk ugyanis azt a felfogást, hogy ez a család feladata. Sajnos, a tapasztalatok azt mutatják, hogy e kérdés elintézésére, különösen egységes megfejtésére a család képtelennek bizonyult. A kérdést csak intézményesen lehet helyesen megoldani, s itt a kiindulópont az iskola.

Nem kétséges, hogy az iskolának a legtárgyilagosabb szeltemben kell ezt a kérdést kezelnie. Mindig nemzeti életünk közössége itt az irányadó. Bűn volna ugyanis, ha ezt a politikai nevelést pártérdekké alacsonyítanánk. De igenis olyan nemzet-szemléletre kell nevelni őket, amely az önző osztály- és párt-érdekek felett az elérendő nagy nemzeti feladatokat tartja szem előtt. Erre pedig kötelesség is ránevelni az ifjúságot.

Meg kell óvni tehát a jövőndő nemzedéket a pozitív egyoldalúságtól, de még inkább a negatív egyoldalúságtól, ami a mi magyar közéletünknek rettenetes nagy hibája. „Ma is sok helyütt találkozunk emberekkel, akik az ellenzékiiségben l'art pour l'art valamit látnak, nem pedig a többségi programm kiegészítésére, és esetleges egyoldalúságának megpótlására szolgáló kiigazításait, s akik a kurucságot kész honmentő programnak nevezik. A mi magyar ifjúságunkat a holdbanézéstől és köldökszemléléstől egyaránt meg kell óvni, a Zrinyi Miklós szerint „körmös kézzel“ kell belenyúlnia a jövőndőbe, lázas tenniakarással és cselekvéssel kell hivatását teljesítenie“.

Különösen külpolitikai események megítélésében kell reális és objektív szemlélőnek lennie a magyar ifjúságnak. Felesleges arra rámutatni, hogy a legtöbb esetben nem tudunk józanul ítékezni az események felett, előre formálunk meg ítéleteket, dobunk bele a köztudatba, mielőtt még az eredményt megsejthetnők. Ezért fontos, hogy a magyar ifjúságot a külpolitikai kérdések megítélésében a *józsanság* vezesse, ez a józsanság, ami a nemzeti érdeket szem előtt tartja. Mi sem természetesebb, hogy ezt a legsúlyosabb problémát csakis *egységes* nemzeti neveléssel lehet megoldani. Itt nem külön tantárgy, hanem magatartásunk és ránevelő belső meggyőződésünk fog építő munkát végezni.

De nemcsak itt, hanem egész nemzetnevelő munkánkban.

Mert a tudás az értelem és emlékezet műve elsősorban, a jellem az érzés és akaraté. A tudás anyagszerű, ezzel bizonyítható és vizsgálható erejű is; a jellem teljesen anyagnélküli: emberi magatartás és lényeg. A jellemet nem lehet kivizsgálni és „leosztályozni“, csak kipróbálni. A jellem csak az élet viharaiiban válik be igazán, akkor győződhetünk meg milyenségéről és létéről. A nemzetet is csak a jellemes és tettekre kész emberek menthetik meg a pusztulástól, tehetik nagyvá és erőssé, de sohasem az egyoldalúan kiművelt szaktudósok.

S ha a nemzeti jellemnevelés fenti eszményei a nevelésünk legfőbb céljai, ezeket az eszményeket életté is kell varázsolni. S itt lép az eszmények merev dermedtségénél előtérbe a nevelő személyisége, s válik az egész nevelés irányító és alkotó művészévé.

Utaltam már arra, hogy a nevelés lelki ráhatásában minő döntő szerep jut a nevelőnek, akinek első kötelessége mindig a gyermek lelki természetéből kiindulni. S ha ezt megteszi, hamarosan rá fog döbbsenni arra, mennyire más feladatok állnak ma a nevelő előtt, mint a hosszú gyakorlat rutinjával a gyermekek elé öröklött ismeretek számonkérése. (A nevelői feladatot illetően v. ö. Makkai Sándor: *A magunk reviziója*. (1931.) c. értekezését.) Észre fogja venni, hogy az ifjúságnak barátra, megértő társra van szükkege, aki eligazítja őt a kezdet lépésénél épűgy, mint a pubertás korának kétségeiben, ég és föld közt vergődő lelkét megérti, és gyámolítja, az életbe kilépni készülő ifjút felruházza azokkal a nemes útravalókkal, amelyek nem téríthetik őt le Isten világától. Meg fogja látni, hogy a nevelői kötelesség öröködsben, vezetésben és irányításban rejlik, főként feladatadásban az élet nagy kérdéseit illetően. Mert az ifjúság életkora, jellege hozza magával azt, hogy a feltűnés, rendkívűliség, nagyság, siker a csillogó pontjai, amiket el akar érni. De hol éri ezt el igazán? Mi elégíti ki az ifjúságot? Játék, sport, mozi, színház, irodalom. „Önmagukban nem helytelen utak ezek, amelyek nagyon jók lehetnek a nevelő társadalom kezében. Eszközök, amelyek szaporíthatók és javíthatók.“ Nézzük csak meg a cserkészetet. A mai nevelés leghatalmasabb eszköze, s helyes úton haladva, intézményesen kiépítve, igazi jellemnevelő hatásúvá válik. Az ifjúság életének tulajdonképeni irányítói tehát a nevelés eszközeivé is tehetők. — De meg fogja érezni a nevelő azt is, hogy azok a valóságok, amelyekbe az ifjúság nagyotakarása ütközik, is megvilágításra szorúlnak a gyermeklélek előtt. „S ezek a valóságok: az ifjú teste, lelke, a múlt, amelykből származott, az erők és hibák, amelyek sajátjai, a család, a tények, amelyek közt él, a jövő, amely reá vár, a világ, amely az övé is, a bűn, amely ellensége, az Isten, aki Atyja, — mind szemben áll az ő életvágúával, az ő életének nagy kérdőjelei, amikre feleletet vár és kell is kapnia. — Mert

az ifjúság előtt minden kérdéses, s épen ezért a nevelőnek egy feladata van: az ifjút a tények komoly, alapos, bizalmas, lelkiismeretes feltárással s valóságos élet feladatainak megoldására irányítani.“

De ne higgyük, hogy helyzetünk tekintélye az, amin a dolog megfordul. „Az állások és helyzetek tekintélye megrendült, mert a tekintély mindig csak erkölcsi hatalomból fakadhat, sohasem önmagából.“

Végül a nevelő belátja majd azt is, hogy bár az ifjúság nem szereti a tekintélyt, szíve mélyéből óhajtja és kívánja a hódolatot. „Ez a hódolat mindig csalódik, ha a hős, akinek szól, pusztá tekintély. De ellenállhatatlan erővel válik a hódolat lendítőerővé, ha a *szeretet* tisztasága és önzetlensége váltotta ki. Az ifjúság e szeretet előtt mindig mélyen meghódol. Akit szeret az ifjúság, azért mindent meg tud tenni. Minden igyekezetével valóra is váltja elgondolásait. Tudjuk-e mi úgy szeretni az ifjúságot, hogy érte gyűlölni tudjuk saját bűneinket, és életükért mi is megújulunk — ez a mi nevelésünk igazi revíziójának titka. „Csak a szeretet hatalmával, csak a krisztusi erények tiszta átplántáló erejével alakíthatunk mi jövődő magyar életünknek is igazi, tettekész ifjúságot.

A nevelő személyiségének ilyenén elengedhetetlen revíziója fogja egyedül a nevelés eszközeit és a nemzeti kötelességek parancsait is étellel teljessé alakítani. Csakis az a nevelő állhat hivatása magaslátán a nemzetnevelésben, aki le tud hajolni a gyermekhez, és fel tudja őt emelni magához, s ezzel az élet küzdelmeibe is el tudja vezetni. Csakis az a nevelőtársadalom érdemi is meg, hogy lelki, szellemi erejével jövőformáló hivatását a társadalom megbecsülje, s azt magasra emelje, amely a növendékek életét és lelkét nem száraz ismeretanyaggal gyötri, hanem az élete nehéz kérdéseivel tisztába hozza. És csakis az ilyenén neveléssel érhető el az, hogy az ifjúságot belenevelhesük abba a nemzeti sorsközösségbe, amelynek oly nagy szükség van életerős, komoly és tisztánlátó új nemzedékre.

Jól tudjuk, hogy ezeknek a fentebb vázolt gondolatoknak és irányelveknek súlyos akadályai vannak külső szempontból, különösen a tanterveket illetően. Felesleges arra mélyebben rávilágítani, hogy a nevelők egyetemi képzése, főként pedagógiai felkészültsége sok kívánnivalót hagy maga is a maga rendszerében, különösen a gyakorlati életet illetően. Tudjuk azt is, hogy a nemzeti egységre nevelésnek csak egyik külső eszköze az iskola, s az egész társadalomnak is nagy revízió kell keresztülmennie. Jól ismerjük azt is, hogy a középiskolától a szülők, még a legjobbak szülei is, elsősorban bizonyítványt várnak, s nem sokat törődnek — sajnos — a gyermek nevelésével, még kevésbbé nemzeti nevelésével. De mindez nem jelenti és nem is jelentheti azt, hogy a nemzeti neveléssel nem kell törődni,

sőt ellenkezőleg! Jól látjuk azonban azt, hogy a jövődőt irányító tanárok, nevelők nagy többsége felül tud emelkedni a szakszempontokon és megérti a kor nagy parancsát, amely csakis az egységes nemzeti életre nevelés szükségességét látja maga előtt.

Egy nagy feladat áll még azonban a tanári, nevelői karok előtt; ezt az egységes nevelési rendszert tökéletesen kiépíteni magukban is, s a kari szellemben is irányítóerejűvé tenni. E ponton még igen nagy feladatok vannak, Mert csak egyénenként látjuk a feladat fontosságát, de nem ismerjük még, és tisztán nem világosak előttünk azok az eszközök, amelyek az egységes nemzeti nevelést egy intézet keretében is megvalósíthatják. Ennek egyetlen eszköze pedig csak az, hogy a *nevelői gondolatot* minden hivatásbeli ténykedésünkben szempontjaink és főképp szakszempontjaink *főlé rendeljük*. Kevesebbet tanítani, többet nevelni, — ez legyen a mi irányítónk! Mert új, szebb magyar jövődőt csakis az ifjúság új nevelésével, új rendszerű irányításával és vezetésével érhetünk el. Ebben az új nevelésben pedig egyedül az egységes nemzeti jellem lehet vezetőnk.

Belohorszky Ferenc dr.

Irodalomtörténeti évszámok és események grafikus ábrázolása.

A modern tanítás különös előszeretettel alkalmazza a grafikus ábrázolást az összes tantárgyaknál, különösen ott, ahol nehezen érzékelhető fogalmak alkotásáról, vagy ilyen fogalmak rögzítéséről van szó.

A grafikus ábrázolásra való törekvésnél a kiindulópont mindig az a tény, hogy a fogalmak — néhány primér fogalomtól eltekintve, — *derivált* fogalmak, amelyeket más fogalmakból vezetünk le, illetőleg reláció-fogalmak, amelyek csak más fogalmakkal kapcsolatban kapnak értelmet.

Az irodalomtörténeti fogalmak legnagyobb része reláció-fogalom. Így pl. ennek a fogalomnak „Arany János“, csak akkor van értelme, hogyha azzal számos más fogalmat (Toldi, szabadságharc, Petőfi, Juliska, stb., stb.) relációba hozunk. Az irodalomtörténeti évszámoknak is csak akkor van értelmük, ha relációba hozzuk azokat más évszámokkal, illetőleg azokhoz fűződő eseményekkel.

A reláció-fogalmak természetéből következik, hogy mind-egyiknek annyi az értéke, ahány reláció tapad hozzá. Ha te-